

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄÄLEKANDJA

10. DETSEMBER 1931. A.

Nr. 19

ÜHEKSAS AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit. Toimetaja: F. Wellner.

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas „ 2.50	uul. Nr. 12.	10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk.
Üksik number „ —.25	Telefon Nr. 452-72.	Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
1923 aastak. „ —.50	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-	Dokumentide kaotamise kuulu-
1924 „ „ 3.—	linna osakond Nr. 609.	tused 50 senti dokumendi pealt.
1925—1930 a. ä „ 5.—		

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Demokraatia ja omavalitsus	Lhk. 323
Tulemusi perekonnaseisuseaduse eesmärgi taotlemisel — E. Rosenstrauch	„ 325
Omavalitsustegelased. H. Avikson'i toimetaja kohalt lahkudes	„ 330
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevus	„ 331
Küsimused ja vastused	„ 336
Kuulutused	„ 322

Kuulutatakse maksvusetaks:

- 1) Hobusepass, väljaantud Kaiu vallavalitsusest 14. mail 1921. Nr. 384 all, Otto Aroni nime peale.
- 2) Jaak Mardi p. Lindbergi nimele väljaantud hobusepass, missugune väljaantud Triigi vallavalitsusest 21. jaan. 1927. a. Nr. 7 all, viimane omanik Jüri Rothberg.
- 3) Magnus Juliuse p. Hagemeister'i nimele väljaantud hobusepass, missugune väljaantud Triigi vallavalitsusest 28. okt. 1927. Nr. 84 all, viimane omanik Jüri Rothberg.
- 4) August Aero hobusepass, väljaantud Alliku vallavalitsusest 8. jaanuaril 1924 a. Nr. 216 all.
- 5) Hobusepass, väljaantud Jõeletme vallavalitsusest 3. veebr. 1925 a. Nr. 7 all, Hindrek Grünbusch'i nimele.
- 6) August Jaani p. Uiho kaduma läinud hobusepass, väljaantud Laanemetsa vallavalitsuse poolt.
- 7) Julius Elkeni hobusepass, väljaantud Pala vallavalitsusest 17. aug. 1926. Nr. 23 all.

Teie kinnitate

oma liikumata ja liikuvat varandust
tuleõnnetuse vastu
kõige soodsamatel tingimustel

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A.-S.

„OMA“

mis on omavalitsuste ühine kinnitusettevõte ning mille tegevusest saadud tulud omavalitsuste kaudu rahvale tagasi lähevad.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid üle Kr. 368.000.—

Seltsi juhatus: Tartus, Riia tän. 41, oma majas, kõnetr. üldine 3-44, juhatus 5-62.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tän. 48, kõnetr. 18-58.

Agendid kõigil pool.

Ilmub lähemal ajal köidetult

Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta.

38 vihku, à 32 lhk.

Sisujuhatus koostamisel.

Ettetellimine avatud.

Ettetellijatele, kes 1. jaanuariks 1932 a. tellimised ära saadavad, tuleb maksta Sundnormide kogu nahkköites, kullatud nimetusega nahal, 25 kr., broshüüritult 23 kr.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit, Tallinna.

Demokraatia ja omavalitsus.

Kui tahame tundma õppida ja selle järele arvustada teatud poliitilise institutsiooni — korralduse juriidilist loomust ja olemust, ei saa meie peatuda ainult selle välisel vormil ja juriidilise konstitutsiooni juures, milles avaldub teatud institutsiooni väline kuju. Välised õigusvormid iseenesest on ainult kui tühjad anumad, kuhu kallatud elav sisu alles määrab nende väärtuse. Ja selle sisu lõplikuks määrajaks on ikkagi ainult poliitilised vaated ja ideed, millised omakorda väljuvad inimestest endist. Ja sellepärast väljudes eeltoodud põhimõtteist ei saa väita, et ainult teatud korralduses, õiguslikus konstruktsioonis leiaks väljendust absoluutne täiuslikkus ja ühiskondliku elu heaolu tagatis. Kui prantsuse „valgustusaja“ filosoofid ja „loomuliku õiguse kooli“ eestvõitlejad arvasid, et nad võiks viia oma rahva ja maa vastu heale ja ilusale tulevikule, kui nad ainult suudaks leida õigeid seadusi ning õige valitsusvormi, siis nad eksisid. Ja tõeliselt pärastine tegelik elu näitaski nende ekslikkust ja nende teooria „eluväritust“.

Kuid siiski on igal ajajärgul oma kindlad ideed ja vaated ja seda ka poliitiliste ning ühiskondlikkude korralduste suhtes. Siiski teatud korraldused on need, mis vastavad ajavaimule ja kõigepealt rahva enamus tahtele.

Möödunud aastasaja teisel poolel eriti kerkis esile nii poliitilises mõtteilmas, kui ka õigusteaduslikes aruteludes, mõte ja kujutelu õiguslikust riigist. Ning see mõiste — õiguslik riik, on kogu aeg püsinud lähedases ühenduses teise mõistega — omavalitsus. Absolutismi aegadel üldse peaaegu puudus kohapealne — territoriaalne omavalitsus. Kodanikkude enesealgatus ja enesekorraldamise põhimõte oli aheldatud riigivõimu tsentraliseerimise püüdest. Sellepärast siis ei ole põhjendamatult „õigusliku riigi“ mõiste tekkimisega, selle mõiste sidumine omavalitsuse mõistega. Omavalitsuse väärtus ei saanud mitte ainult tunnustatud, vaid kujunes aksiomiiks ja on seda püsinud senini kõigis demokraatlikkudes riikides. Õigusliku riigi mõiste arengul on peamiselt tulnud täpsemalt ära märkida riigi ja üksiku indiviidi kindel piirjoon. Õiguslikus riigis riigi-

võim võib segada end üksiku isiku tegevuspiirkonda ainult niivõrt, kui võrt see on vajaline üldhuvides. Käesoleva ajajärgu õiguslik riik, milleks oleme hakkanud pidama ainult demokraatlikku riiki, ei tõmba täieliselt eraldavaid piirjooni riigi ja isiku vahel, küll aga katsub koordineerida mõlemate huve. Üksiku indiviidi, kodaniku osavõtu võimaldamisega ühiskondlikust elust ja riigikorraldamisest ning -valitsemisest, luuakse ühtlus ja õiguslik kord.

Käesoleval ajajärgul demokraatlik riigikord ja omavalitsus on lahutamatud mõisted, mis moodustavad koostatult õigusliku riigi põhialused. Tekkib küsimus, kas ei moodusta riik enesest, kui ta omab parlamentaarset ja demokraatliku riigi kuju, juba teatud omavalitsusüksuse?

Tundub, et kodanikkude osavõtt riigivalitsemisest demokraatliku riigikorra juures iseenesest moodustab juba teatud „omavalitsuse“ ja peaks tagama rahvalitsuse mõtte teostamise. On õige, et parlamentaarne riigivalitsemine ja omavalitsus võrsuvad ühisest tüvest, kuid nad on siiski oma juriidilise iseloomu poolest teineteisest täiesti erinevad. Omavalitsus, enesekorraldamine ja -valitsemine selle sõna otsekohesest mõttest, leiab siiski väljenduse ainult omavalitsuses kui niisuguses, eriti aga territoriaalomavalitsuses. Rahva enesekorralduse põhimõte ja täieline demokraatia peitub siiski kõige pealt väikeses, territoriaalomavalitsuse üksuste korralduses. Võib täie õigusega märkida, et riikides, kus valitseb demokraatlik kord, ning kus täiel määral on teostamise leidnud rahva enesevalitsemine ja -korraldamine, on arenenud ka ühtlasi tugev territoriaalne omavalitsus. Siinkohal olgu nimetatud Šveitsi ja Inglismaa. Eriti iseloomustav selles suhtes on Inglismaa korraldus. Kuigi teatud ülesannete hulk täidetakse keskasutuste poolt, siiski märksa suurem osa ülesandeid on usaldatud kohapealsete omavalitsuse organite kätte, kuna keskasutused teostavad ainult teatud kontrolli omavalitsuste tegevuse üle.

Ka meie juures ei ole omavalitsuse mõte mitte hilisema aja saavutus. Õieti ulatuvad omavalitsuse juured meie maal tagasi kaugele minevikku, isegi kuni

XII. sajandini. Juba tol ajal jagunes maa-ala teatud territoriaalüksustesse, milliseid nimetati maadeks või maakondadeks. Iga maakonna üle oli valitsejaks maavanem, kelle ümber oli koondunud teatud valitsejate klasside esindused. Seesugust korraldust ei saa muidugi lugeda puht omavalitsuslikuks korralduseks, selle sõna nüüdses tähenduses. Kuid siiski võime pidada neid korraldusi meie omavalitsuse, eriti aga maaomavalitsuse eelastmeks.

Võõraste olluste sissetungiga XIII. sajandil hävitati muidugi ka maa senine korraldus, samuti maavanemad ja esinduskogud. Kuid nende asemele tekkisid uued korraldused valitsejate eneste esinduskogude näol, nagu vasallide kogu Põhja-Eestis. Liivimaa oli omapärane korraldus maapäeva näol, kus olid samuti esindatud valitsejate esindajad. Omavalitsuse korraldus ja organiseerimine leidis aset edasi ka Poola ja Skandinaavia ajajärgul. Kuid maa pärisrahva, talupoja omavalitsusekorraldused ja -seadused algavad uuesti alles üleskerkima Vene ajal. Selle algatajaks olid talurahva seadused 1802. ja 1804. aastast, eriti aga 1816. ja 1819. aastast. Kuid nende seadustega oli isiski mõisnikule kindlustatud ülemvõim igasuguse talupoja enesekorraldamise üle. Juba enam-vähem täielikuma talupoegade omavalitsuse annab 1866. a. seadus vallaomavalitsuste kohta, millega mõisniku ülemvõim vähendatakse.

Eriti kerkib esile omavalitsuse idee ja korraldamisküsimus 1905. a. rahutuste ajajärgul, kuid tegelikke tagajärgi tol korral ei saadud. Alles vabariigi ja omariikluse loomisega teostati laialulatuslisem maaomavalitsuste korraldus, millisest ajast on ka pärit maavolikogud ja -valitsused.

Nagu nähtub eelpooltoodust, on meie omavalitsused, eriti maaomavalitsused ühel ehk teisel kujul juba kauemat aega olemas olnud. Praegu püsivatest territoriaalomavalitsuste korraldustest on valla- ja linnaomavalitsused vanemad, kuna maaomavalitsused alles hilisema aja saavutus on, kuigi viimaste alajuured ulatavad aastasada takka. Ja peab ära märkima, et maaomavalitsusest, üksikutest territoriaalsetest omavalitsusüksustest, on õieti võrsunud välja meie demokraatlikule põhimõttele rajanev riigikorraldus. Maaomavalitsused on õieti

alus, millele on rajatud kogu meie riiklik korraldus ja tänu kellele võlgneb viimane oma olemasolu eest.

Kui aga nüüd ikka sagedamini tulevad ilmsiks vaenulised mõtted omavalitsuste vastu, siis peaks sellistel vaadetel ka oma põhjendused leiduma.

Võib öelda, et ühest küljest on need vaated tingitud üldisest ajavaimust, kus lahtumas igalpool vaimustus parlamentaarse idee ja demokraatliku riigikorra vastu, nagu seda märgata mitmel pool Euroopas ja võib olla meie lähemates riikideski. Viimane asiolu on tingitud omakord jälle üldisest reaktsioonist, mis ajaloos alati on järgnenud revolutsioonidele ja kiirele evolutsioonile. Ühes demokraatliku riigikorra ja parlamentarismi kritiseerijate arvu tõusuga, kasvab ka territoriaalse omavalitsuse vastaste ja tsentralisatsiooni pooldajate hulk.

Teisest küljest aga ehk veel tähtsam põhjus, ja seda eriti meil, on teatud puudused ja vead meie maaomavalitsuse organisatsioonilises korralduses. Siia juure lisanduvad veel puht parteipoliitilised põhjused, mis veelgi aitavad suurendada ärevust ja segada olukorda. Ja praegusel kriisi ajal aitab vähemastki mõttest, mis kuidagi ehk lubab leida väljapääsu tekkinud ummikust, et tõmmata enesega kaasa massi.

On selge, et meil küllaltki leidub veel nii riigi- kui ka omavalitsusekorralduses palju ebamäärast ja üleliigset, mida tuleb parandada. Iseküsimus on aga, milline korraldus meie oludele on sobivam, kas omavalitsuslik korraldus ja detsentralisatsioon, või tsentralisatsioon ja riigivõimu peaaegu piiramatu valitsemine. Kuigi tsentralisatsioonil on omad tehnilised parameetrid, ei kaalu need kaugeltki ülesse seda väärtust, mida omavad omavalitsused demokraatlikus riigis. Ja seni kuni tahame püsida demokraatlikul põhimõttel rajatud riigikorra juures, kuni valitseb meil rahva-valitsemine, peame hindama ka omavalitsusi, kui korraldusi, kes õieti annavad sisu rahva enese valitsemisele ja riigi demokraatlikule põhimõttele teostamisele. Sest seisukohast väl-

judes on õige nende väide, kes näevad kal-
laletungis omavalitsustele, tagarluse kalla-
letungi demokraatialle. Omavalitsused,
eriti maaomavalitsused on olnud meie riigi
alussammasteks ta loomisel ja kujunemi-

sel ja nendeks alussammasteks peaks jää-
ma nad ka tulevikus, seni kui tahame pü-
sida demokraatliku riigikorra ja rahva
enesevalitsemise idee platvormil.

Tulemusi perekonnaseisuseaduse eesmärgi taotlemisel.

Edgar Rosenstrauch.

Tallinna linna perekonnaseisuametnik.

Perekonnaseisuseaduse vastuvõtmisest
Riigikogu poolt on möödunud 5 aastat.
Tegelikus elus on seda käsitatud juba 4½
aastat. See ajajärk on küllaldane seks, et
heita pilku tehtud tööle ja teha mõningaid
kokkuvõtteid tähendatud seaduse tegeli-
kest tulemusist. Nende aastate kogemu-
sed võivad juba vastata teatud määral kü-
simusele — kas perekonnaseisuseadus on
otstarbekohane ja täitnud talle pandud
lootused.

Omalajal seaduse ümber laineid löö-
nud tuuled ning tormid on vaibunud aja
jooksul, olukord on muutunud enam-vähem
normaalseks ja selle tõttu mõnelt poolt
võib tunduda liigsena selle küsimuse ules-
seadmine. Kuid, et vallasekretärid-pere-
konnaseisuametnikud, kui seaduse käsita-
jad peavad olema teadlikud tagajärgedes,
mis on saavutatud senise tööga, siis pole
ülearune teha mõningaid kokkuvõtteid
ning kaalutlusi.

Perekonnaseisuseaduse eesmärgiks oli
esiteks, teostada põhiseaduse seda normi,
mis käsitab südame- ja usutunde vabadust.
Selleks oli vaja eraldada kaks omaette
asja — seaduslik akt ja vaimulik talitus.
See teostati perekonnaseisuametnikkude
instituudi ellukutsumisega. Teiseks nägi
see ette vabariigi kodanikkude perekonna-
kirjade sisseseadmise ja pidamise omava-
litsusis.

Enne selle reformi maksamahakkamist,
nagu teada perekonnaseisumuudete regist-
reerimise alal olid tegevad peamiselt vai-
mulikud. Kiriklike registreerimiskohti
oli 377, kodanlike ainult mõnes suuremas
linnas — kokku 4. Suhteliselt konfessioo-
nide järgi oli ev.-luteriusu koguduste vai-
mulikke 77,3%, apostlik.-õigeusu — 19,4%,
kuna ülejäänud 3,3% langes teiste vähe-
mate koguduste vaimulikele ja kodanlikele

registreerimiskohile. See pilt muutus soo-
tuks perekonnaseisuseaduse maksamahak-
kamisel. 1927 aastaks uus perekonnasei-
suametnikkude võrk on juba kujunenud.
Tuli juurde omavalitsus-perekonnaseisu-
ametnikkond, kuna osa vaimulikest jäi
kõrvale. 1. aprilliks 1930 üle riigi oli üld-
se 684 perekonnaseisuametnikku. Neist
445 omavalitsusperekonnaseisuametnikku,
123 ev.-luteriusu kog., 115 apostlik.-õige-
usu ja 1 juudi koguduse perekonnaseisu-
ametnik-vaimulik. Suhteliselt omavalit-
sus-perekonnaseisuametnikke on 65,0%,
vaimulikke — 35,0%. Üle poole kõigist
perekonnaseisuametnikest ehk 54% on val-
lasekretärid. Perekonnaseisuametite võrk
on kasvanud seega peaaegu kahekordseks
ja sellel on see paremus, et perekonnasei-
sumuuteid registreerivad asutised on too-
dud lähemale rahvale. Seda soodustust
teavad hinnata need, kellel varem on tul-
nud käia vahel kümneid kilomeetreid, re-
gistreerimistoimingu või vähemagi doku-
mendi saamiseks, kulutades selleks hulga
raha ning aega. Nüüd aga asjaajamine
on märksa hõlpsam.

Seaduse ilmumisel võis kuulda arvus-
tavaid märkusi uute põhimõtete ja olu-
korra vastu, mis pandud maksma pere-
konnaseisuseadusega. Püüti väita, et meie
rahvaenamusele pole vastuvõetav perekon-
naseisumuudete registreerimine omavalit-
suis ja perekonnaseisuseadusele ennus-
tati pankrotti. Aeg on näidanud, et need
väited ja ennustused on osutunud eksli-
keks, meie rahvas oskab hinnata maksma-
pandud uut korda. Oma perekondlikes
sündmusis ta ei tee olenevaks teineteisest
riiki ja kirikut, vaid suhtub vääriliselt nii
ülele kui teisele.

Usuliste talituste arv sünni, abielu ja
summajuhtumi puhul pole kirikuis palju

vähenenud, küll aga ametlike registreerimiste arv. Nii 1927 aastal registreeritud 44.677 perekonnaseisumuutest omavalitsusis registreeriti 25.095 ehk 56,1%, perekonnaseisumetnikkude-vaimulikkude juures 19.582, ehk 43,9%. 1929 aastal registreeringute arv omavalitsusis tõusis juba 60,4%.

Toimingute üldarv sündide, abielude ja surmajuhtumite registreerimise alal viimaseil aastail on kasvanud järjekindlalt. 1927 aastal üle riigi oli üldse 44.677 registreeringut, 1928 aastal — 44.833 ja 1929 aastal — 47.393, seega kolme aasta jooksul registreeringute arv on kasvanud üldse 2720 registreeringu võrra. Omavalitsusis selle aja jooksul registreeringute arv kasvas aga 3.564 akti võrra, kuna perekonnaseisumetnik-vaimulikkude juures vähenes 906 võrra.

See tõendab, et enamus kodanikest eelistab registreerida oma perekonnaseisumuuteid omavalitsusis.

Kui peaks leiduma veel neid, kes tahavad eitada perekonnaseisuseaduse otstarbekohasust ja ülistada endist olukorda, siis see rahvaenamuse — 60% — tahte väljendus on küllalt mõjuvaks argumentiks perekonnaseisuseaduse kasuks, tõendiseks, et omavalitsusperekonnaseisumete loomisega on tabatud rahvaenamuse tahet. Sellega tuleb arvestada ja pühendada rohkem tähelepanu omavalitsusperekonnaseisumete kujundamisele ka väliselt, et kõikipidi vääriliselt seista rahva teenistuses ja süvendada igakülgselt kodanikkude poolhoidu nende vastu.

Aktide registreerimiste kõrval vundamentaalse tähtsusega osaks perekonnaseisuseaduses on perekonnaregister. See peatükk on lahendanud selle ebamäärase olukorra, mis valitses seni kodanikkude üldperekonnaregistri alal.

Igapäevane elu nõuab kodanikelt alaliselt perekonnaseisu tõendavaid dokumente. Ametlikult selliseid registreid peeti varem ainult ev.-luteriusu kogudusis ja sealgi mitte täielikult. Sagedasti, et teha kindlaks perekonnaseisu, dokumente tuli hankida mitmest kogudusest. Eriti raske ning otse väljapääsmatu oli olukord neil, kes ühessegi kogudusse ei kuulunud, ehk olid kuidagi jäänud sealt eemale. Ametlike asjade lahendamiseks kodanikud pidid sagedasti alluma kaudsele kiriklikele survele ja astuma koguduse liikmeks, kuhu nad muidu poleks läinud. Perekonnakirjade koostamisel kogudusist polnud alati alu-

seks ka küllalt usaldusväärsed algdokumendid. Paljud hiljem antud väljavõtted näitavad, et kande aluseks olnud suusõnaline teadaanne ehk isikutunnistus, seetõttu igakord nad ei täitnud oma ülesannet.

Teisest küljest ka riigi ja omavalitsuste huvide seisukohalt perekonnaseisuseaduse lahendas olukorra. Üldperekonnaregistri sisseseadmise vajadust on rõhutatud mitmelt poolt. Nii enne perekonnaseisuseaduse ilmumist, 22. oktoobril 1925 „Vaba Maas“ nr. 245 seaduse aruandja riigikogus, O. Gustavson artiklis — „Miks on kiire perekonnaseisuseadusega?“ tähendab järgmist: „Perekonnaseisuseaduse esimene peatükk — üldmäärused — fikseerib eelkõige põhimõtte, et iga Eesti vabariigi kodaniku kohta perekonnakirju peetakse vastavas linna-, alevi- või vallavalitsuses kodaniku alalise elukoha järgi“. Siis — „need paragrahvid määravad peale muu ühelt poolt meie perekonnaseisuregistratuuri territoriaalüksused (omavalitsused), teiselt poolt need kahesugused ülesanded, mis perekonnaseisumetnikkude peale langevad: aktide kokkuseadmine ja perekonnakirjade pidamine. Seda viimast tuleb mõista nõnda, et perekonnaregistreid pidama hakatakse mitte ainult nende kodanikkude kohta, kes seaduse maksma hakkamise ajast peale oma perekonnaseisumuuteid ametniku juures registreerivad, vaid et perekonnaregistrid sisseseatakse kõigi olemasolevate kodanikkude kohta.

Vastasel korral jääksid tänapäeva perekonnaregistrid enam kui poolikuks ja suudaksid omavalitsusile nende praktiises töös pakkuda täisväärtsulliku põhimaterjali alles uue sugupõlve tekkides. Registri soetamise tarvet kõikide kodanikkude kohta pooldasid üldkomisjonis nii omavalitsuste kui ka vallasekretäride seltsi esitajad, juhtides tähelepanu sellele, millises võimatus seisukorras on tänapäevmeie omavalitsused elanikkude üldnimikirja suhtes.

Tähtaegade määramine tähendatud töö läbiviimiseks jäeti siseministeeriumi hoo-

leks. Arvati, et see töö on teostatav 4—6 kuu kestel. Seejuures tuleb tarvitada eestkätt muidugi kirikuraamatuid ja teiste vastavate ametasutiste algallikaid. On see aga võimatu mõne isiku suhtes, siis dokumentide puudusel tarvilikke andmeid võidakse tõestada vähemalt kahe usaldusväärse tunnistajaga (§ 6).“ Seda mõtet on pooldanud ka praegune riigivanem K. Päts, väljendades riigikogu kõne-toolilt vaidluste puhul kiriku raamatute riigile kuuluvuse kohta, et „Nii kaua, kui on korraldamata perekonnaregister omavalitsusis, on perekonnaseisuseaause käsitlemine raske, tehtud töö on poolik.“

Neist autoriteetseist väljendusist kui ka siseministeeriumi ning teiste asutiste seisukohast võib järeldada, et perekonnaregistrite korraldamine omavalitsusis on hädatarvilik mitte ainult kodanikkude tarvete rahuldamiseks, vaid eeskätt riigi ja omavalitsuste huves. Tähtsal määral sellele toetuvad riigi kui ka omavalitsusasutised. Perekonnaregister peab osutama baasiks mitmele tähtsale riiklikule kavatsusele ja korraldusele, nagu seda on elanikkude register, hääleõiguslike kodanikkude register, tulumaksu maksjate, kaitseväekohuslaste, kooliealiste laste nimekirjad jne. Minnes välja sellest, oli ka seaduse andjate mõte, viia ellu kiires korras seadust täies ulatuses ja kõrvaldada kõik raskused, mis seda takistavad.

On see eesmärk saavutatud tegelikus elus?

Nii palju, kui võimalik oli saada andmeid, käesoleva ajani omavalitsusis on korraldatud perekonnakirju umbes 210.000 kodanikule. Lehekülgi üksikute aastate järgi on avatud järgmiselt: 1926. aastal umbes 9.000, 1927. aastal umbes 27.000, 1928. aastal umbes 64.000, 1929. aastal umbes 75.000 ja 1930 aasta I poolel umbes 35.000.

Seega umbes $\frac{1}{5}$ vabariigi kodanikest on korras perekonnakirjad. Praeguse olukorra ja nende tingimuste juures, mis on maksivad dokumentide hankimisel, seda arvu tulleb pidada küllalt suureks. Kui perekonnakirjade korraldamine edeneb praeguses tempos, siis kuluks veel umbes 20 aastat, enne kui kõik kodanikud oleks kantud perekonnaregistrisse. See pikale venitamine on aga kahjulik riiklikust seisukohast, ja seda pole näinud ette ka seaduseandjad.

Perekonnakirjade korraldamise kiirustamise vajadust on rõhutanud mitmel puhul omavalitsused, kui ka avalik arvamine. Ühenduses sellega siseministeerium 1927. aastal pöördus Maavalitsuste- ja Linnade-liidu juhatuse poole, paludes esitada kavu ja kalkulatsioonid kulude kohta, kui teostada perekonnaregistri sisseseadmist täies ulatuses kõigi kodanikkude kohta. Selle peale Maavalitsusteliit teatas, et minnes välja perekonnakirjade tungivast vajadusest, Maavalitsused on valmis seadma sisse perekonnakirju tasuta. Sellele pühendaksid vallasekretärid nädalas 2 päeva ja 2 aasta jooksul kõigis valdades jõutakse korraldada perekonnakirjad. Linnadeliit korraldas linnas ja alevis vastava ankeedi, mille põhjal seati kokku ja saadeti siseministeeriumi kava, millega perekonnakirjade korraldamine linnus ja alevis maksaks keskmiselt 20 senti elaniku kohta, see töö teostatuks 6 kuu jooksul, arvatud välja Tallinn, kus oleks kulunud aega 1 aasta. Linnadeliit avaldas ühtlasi arvamist, et perekonnakirjade sisseseadmine kõigile kodanikele on väga tarvilik. See oleks aluseks kavatsetavale elanikkude üldregistrile, — hääleõiguslike kodanikkude nimekirjule, oleks tähtsaks vahendiks Hoolekande ja teiste laiaulatusliste seaduste käsitlemisel. See, kui riikliku iseloomuga töö, peaks sündima riigi kulul. Kuna linnade ja alevite elanikke on kokku umbes 330.000 ehk $\frac{1}{3}$ kogu rahvast, perekonnaregistrite üldine sisseseadmine oleks nõudnud riiklikku toetust ainult 66.000 krooni.

Neile ettepanekuile ning kavule aga, kahjuks, pole tulnud tänapäevani soovitud vastust. Küll võib aga lugeda „Postimehest“ nr. 258 — 23. septembrist 1927 — siseministeeriumi tookordse peasekretäri avaldist ajakirjanikele, milles registrite sisseseadmist peetakse küll soovitavaks, kuid leitakse, et selle teostamine lühikese aja jooksul kodanikele oleks tülikas ja seotud liiga suurte kuludega. Ja nii perekonnakirjade üldine sisseseadmine lähema aja jooksul jäi lahtiseks.

Seevastu 1. detsembril 1927 pandi maksma määrus osaliseks perekonnakirjade korraldamiseks. Selle süsteemiga riigikassa vabanes küll 66.000 kr. ühekordsest kulust, kuid teisest küljest kahju, mis tekkib poolikust tööst, on kaudselt mitu korda suurem, kui ülalmainitud summa.

(Järg 330-al lhk.)

Vallaomavalitsuste 1931/32 a. eel

KULUDE NIMETUS	M a a v a l i t s u s t e									
	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
1. Vallavalitsus	184.222.14	29,16	103.230.75	30,90	118.260.36	29,22	96.825.05	37,87	142.776.30	27,87
2. Vallakohus	5.290.65	0,84	3 138.—	0,94	4.926.16	1,22	4.221.—	1,65	5.691.50	1,11
3. Rahvaharidus	247.383.96	39,17	118.989.98	35,61	154.905.36	38,27	80.769.60	31,59	196.120.08	38,29
4. Hoolekanne	94.883.92	15,02	69.343.99	20,76	61.075.33	15,09	20.363.98	7,97	109.343.99	21,34
5. Heaolu	6.886.43	1,01	3.071.01	0,92	4.327.56	1,07	9.271.34	3,62	7.253.49	1,41
6. Vallakapitalid	4.571.—	0,73	2.100.—	0,63	9.851.56	2,44	210.—	0,08	4.715.06	0,93
7. Valla üldvarandused	3.072.51	0,49	1.532.64	0,46	748.12	0,18	25.250.—	9,88	1.118.79	0,22
8. Valla ettevõtted	2.920.—	0,46	30.—	0,01	4.550.—	1,12	—	—	100.—	0,02
9. Valla võlad	55.231.51	8,74	14.881.90	4,45	26.439.20	6,53	3.882.50	1,52	17.131.40	3,34
10. Mitmesugused kulud	6.748.84	1,07	6.997.26	2,09	3.228.20	0,80	9.038.65	3,53	10.222.58	2,00
11. Tagavara summad	20.943.02	3,31	10.803.35	3,23	16.455.86	4,06	5.854.22	2,29	17.800.05	3,47
Kulude kogusumma:	631.653.98	100%	334.118.88	100%	404.767.71	100%	255.686.34	100%	512.273.29	100%
TULUDE NIMETUS										
1. Maksud:										
§ 1. Kinnisvara maksu osa	48.593.24	7,69	41.812.58	12,51	39.681.71	9,80	24.216.35	9,47	37.339.03	7,29
§ 2. Tulumaksu osa	22.408.21	3,55	14.134.48	4,23	19.324.33	4,77	17.387.14	6,80	19.237.39	3,75
§ 3. Vallaomaval. maksud	363.056.93	57,48	212.253.45	63,53	228.070.81	56,35	146.551.30	57,32	255.996.33	49,97
§ 4. Erimaksud dokum.	1.484.—	0,23	640.50	0,19	437.—	0,11	1.625.—	0,63	1.793.—	0,35
§ 5. Muud maksud	29.846.08	4,72	24.068.48	7,20	20.525.29	5,07	23.912.29	9,35	36.531.82	7,13
Kokku ptk. 1.	465.388.46	73,67	292.909.49	87,66	308.039.14	76,10	213.692.08	83,57	350.897.57	68,49
2. Vallakapitalid	9.425.55	1,49	1.618.26	0,48	3.531.96	0,87	370.—	0,14	25.154.22	4,91
3. Valla varandused	17.716.21	2,80	13.832.27	4,14	6.688.21	1,65	696.—	0,27	13.179.20	2,57
4. Valla ettevõtted	3.618.—	0,57	1.200.—	0,36	5.450.—	1,35	1.750.—	0,69	100.—	0,02
5. Toetused	5.536.—	0,88	480.—	0,14	7.890.—	1,95	1.090.—	0,43	12.155.—	2,37
6. Kulude tasu	12.583.96	2,00	11.078.88	3,32	3.470.16	0,86	3.120.—	1,22	11.377.90	2,22
7. Kavatsatud laenud	99.215.—	15,71	5.000.—	1,50	48.261.25	11,92	20.900.—	8,17	65.830.—	12,86
8. Mitmesugused tulud	18.170.80	2,88	7.999.98	2,40	21.436.99	5,30	14.068.26	5,51	33.579.40	6,56
Tulude kogusumma:	631.653.98	100%	334.118.88	100%	404.767.71	100%	255.686.34	100%	512.273.29	100%

Arveliste kulude ja tulude kokkuvõte.

n i m e t u s e d												Kokku	
Saaremaa		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru			
77.808.47	30,72	279.965.54	33,41	71.331.22	40,41	173.889.21	35,17	218.066.63	29,59	161.419.47	34,82	1.627.795.14	31,91
2.773.—	1,09	8.848.30	1,06	3.831.25	2,17	7.019.91	1,42	7.265.84	0,98	5.824.34	1,26	58.829.95	1,15
115.485.—	45,59	271.920.32	32,45	37.681.83	21,35	149.580.83	30,25	324.101.69	43,97	145.793.24	31,45	1.842.731.89	36,12
34.851.19	13,76	132.654.28	15,83	44.715.02	25,33	93.006.91	18,81	93.349.83	12,67	89.849.14	19,38	843.437.58	16,53
3.815.62	1,51	11.256.62	1,34	2.835.63	1,61	5.431.26	1,10	13.390.75	1,82	6.689.33	1,44	73.729.04	1,45
500.—	0,20	15.754.11	1,88	3.763.22	2,13	14.441.51	2,92	5.027.38	0,68	3.423.50	0,74	64.357.34	1,26
36.50	0,01	5.832.72	0,70	2.310.29	1,31	9.723.20	1,97	4.099.96	0,56	6.453.89	1,39	60.178.62	1,18
—	—	4.080.—	0,49	—	—	—	—	3.630.—	0,49	1.000.—	0,21	16.310.—	0,32
10.057.16	3,98	42.926.31	5,12	1.685.44	0,95	10.747.32	2,17	35.350.72	4,80	16.690.66	3,60	235.024.17	4,61
2.974.99	1,17	13.173.27	1,57	843.52	0,48	2.788.19	0,56	4.759.36	0,65	446.64	0,10	61.221.50	1,20
5.005.38	1,97	51.549.56	6,15	7.522.73	4,26	27.814.62	5,63	27.964.54	3,79	26.017.57	5,61	217.730.90	4,27
253.307.31	100%	837.961.03	100%	176.520.15	100%	494.442.96	100%	737.006.70	100%	463.607.78	100%	5.101.346.13	100%
20.339.54	8,02	71.360.99	8,51	17.077.61	9,68	41.827.10	8,46	67.872.54	9,21	35.966.44	7,76	446.087.13	8,74
15.512.70	6,12	35.135.—	4,19	6.870.—	3,89	18.049.12	3,65	28.412.44	3,85	20.345.50	4,39	216.816.31	4,25
158.509.03	62,58	494.538.36	59,03	106.930.23	60,58	284.897.97	57,62	392.091.83	53,20	261.123.23	56,32	2.904.019.47	56,93
461.—	0,18	1.595.50	0,19	944.—	0,53	847.—	0,17	1.753.—	0,24	1.496.75	0,32	13.076.75	0,26
6.934.64	2,74	40.841.90	4,87	7.898.13	4,47	24.266.16	4,91	46.645.11	6,74	27.117.04	5,85	291.586.94	5,71
201.756.91	79,64	643.471.75	76,79	139.719.97	79,15	369.887.35	74,81	539.774.92	73,24	346.048.96	74,64	3.871.586.60	75,89
1.470.—	0,58	11.118.27	1,33	2.549.69	1,44	7.139.92	1,45	13.181.97	1,79	14.583.43	3,14	90.143.27	1,77
2.862.02	1,13	36.668.76	4,37	10.338.18	5,86	21.209.18	4,29	13.457.78	1,83	16.417.50	3,55	153.065.31	3,00
170.—	0,07	6.000.—	0,72	—	—	1.840.—	0,37	5.530.—	0,75	1.200.—	0,26	26.858.—	0,53
1.640.—	0,65	3.092.—	0,37	3.120.—	1,77	1.950.—	0,39	4.694.60	0,64	3.080.—	0,66	44.727.60	0,88
4.931.90	1,95	17.441.52	2,08	5.537.43	3,14	12.739.39	2,58	12.570.20	1,70	9.314.69	2,01	104.166.03	2,04
34.000.—	13,42	60.668.40	7,24	200.—	0,11	49.000.—	9,91	119.790.40	16,25	43.555.—	9,40	546.420.05	10,71
6.476.48	2,56	59.500.33	7,10	15.054.88	8,53	30.677.12	6,20	28.006.83	3,80	29.408.20	6,34	264.379.27	5,18
253.307.31	100%	837.961.03	100%	176.520.15	100%	494.442.96	100%	737.006.70	100%	463.607.78	100%	5.101.346.13	100%

Teisest küljest pidurdavaks teguriks perekonnakirjade korraldamisel on kodanikkude maksustamine kiriku kasuks kirikust väljaantavate dokumentide nõutamisel. Perekonnakirjade korraldamise aluseks on eeskätt endised kiriklikud meetrikad ja personaalraamatud. Suuremalt jaolt need kuuluvad vaimulikkude valitsemisele ja väljavõtete saamine neist on pandud vabariigi valitsuse määrustega kõrge maksu alla. Varem ühe väljavõtte hinnaks oli 25 senti, hiljem aga kõrgendati see neljakordseks. Lisaks teatise hinnale tulevad veel posti- ja kantsleikulud, nii et üks väljavõte maksab kodanikule keskmiselt 1 kr. 50 senti. Praktika on näida-

nud, et kolmeliikmelise perekonna erilehekülgede avamiseks perekonnaregistris on tarvis keskmiselt 3 sellast väljavõtet. See- ga kulud 4 kr. 50 s. Ühe isiku erilehekülje avamine maksab kodanikule keskmiselt 1 kr. 50 s., millest 50 senti läheb posti- ja kantsleikuludeks, kuna tervelt 1 krooni teenib kirik. See on viis korda rohkem, kui on arvestatud tegelikud kulud perekonnakirjade korraldamisel Linnadeliidu kalkulatsioonis. Sealjuures vaimuliku töö, mis piirdub ainult teatise väljakirjutamises, on palju väiksem, kui omavalitsusperekonnaseisuametniku töö dokumentide koostamises, sissekandmises ja lisatoime- tise korraldamises. (Järgneb.)

Omavalitsustegelased.

Toimetaja kohalt lahkudes.

Need read oleks pidanud ajakohaselt ruumi leidma küll eelmises numbris, mille toimetamisega lõpetasin toimetaja ülesanded, kuid et ma sündsaks ei pidanud juu-

H. Avikson.

Lahkunud Liidu peasekretär ja „Maaomavalit- suse toimetaja.

beli numbrit koormata Liidu juubeli kõrval väga väikese tähtsusega asjaga, pean nüüd ruumi paluma nende ridade jaoks.

Seistes tervelt kaheksa aastat „Maaomavalitsusele“ sedavõrd lähedal, et selle aja sees ükski number ilmunud 152 numbrist ei ole ilmunud ilma minu kaastegevuse- seta, võin esijoones allakriipsutada seda tähtsust, mis „Maaomavalitsuse“ kaastöö- listel selle ajakirja sisu väärtuse tõstmiseks on olnud. Lahkudes nüüd toimetaja kohalt pean oma esimeseks ülesandeks tä- nanda kõiki, kes oma ridadega on rikasta- nud „Maaomavalitsuse“ sisu kahe aasta jooksul.

Read, mida selle aja jooksul olen ise kirjutanud, artiklid, millega teinekord oli vaja kibedaid sõnu ütelda, on, võib-olla, nii mõneski pahameelt tekitanud, kuid sarnaste rahulolematuste vastu julgen en- nast kaitsta teadmise, et olid sõnad soo- jad ehk kibedad, kõik on nad kirjutatud ai- nult ühe ainsa sihiga — kaitsta meie de- mokraatlise omavalitsuse õigusi.

3. XII. 1931.

H. Avikson.

H. Aviksoni lahkumise puhul Liidu teenistusest „Maaomavalitsuse“ toimetaja kohalt.

Kauaaegne Liidu peasekretär ja „Maaomavalitsuse“ senine toimetaja H. Avikson lahkus Liidu teenistusest, lõpetades ühtlasi sellega meie ajakirja toimetaja ülesanded. H. Avikson on olnud „Maaomavalitsuse“ toimetajaks peaaegu kogu ajakirja ilmumise aja, 1924. a. peale, kuna enne tema toimetajaks hakkamist on ilmunud „Maaomavalitsusest“ ainult 3 n-rit.

Olles „Maaomavalitsuse“ toimetajaks, on H. Avikson täie andmusega katsunud

tõsta ajakirja sisu ja väärtust, et hoida ajakõrgusel meie maaomavalitsuste tege- laste häälekandjat. Ajakirja veergudel on H. Aviksonil tulnud võidelda sulega maa- omavalitsuste eest ja sagedastigi on ta pidanud tagasi lööma kallaletunge omavalit- suste vastaste poolt.

Loodame, et ka nüüd, kus H. Avikson on eemale jäänud „Maaomavalitsuse“ tege- likust tööst ja toimetamisest, ta huvi ja ar- mastus siiski ei jahtu maaomavalitsuste vastu ja ta tihtigi veel sõna võtab omava- litsusesse puutuvate küsimuste kohta, nüüd küll mitte enam tema toimetusel il- muvas „Maaomavalitsuses“.

E. Maaomavalitsuste Liidu ja omavalitsuste tegevus.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu 10. a. juubelipäev

korraldati 19. nov. s. a. Juubelipäeva kavas oli ettenähtud: 1) kell 10 Liidu nõukogu koosolek Harju Maavalitsuse ruumides; 2) kell 4 p. l. aktus „Estonia“ valges saalis ja 3) kell 1/29 õhtul ühine koosviibi- mine „Estonia“ punases saalis.

tajad, nimelt Läti Maakondade Omavalit- suste Ühenduse direktor Klinklows, seimi liikmed Slakans, Pavlovskis ja Liibavi Maavalitsuse esimees Licis.

Aktuse avas Liidu esimees H. L a u r i, kes oma avakõnes tähendas, et omavalit- sused on riigi aluspostid, mille najal on meie riik võrsunud ja ka püsib. Tugev riik võib püsida ainult siis, kui on tugevad

E. Maaomaval. Liidu juubeli aktus „Estonias“.

Juubeli aktusele oli ilmunud rohkel arvul kutsutud külalisi ja omavalitsustege- lasi. Valitsuse liigetest olid kohal Kohtu- ja siseminister J. Hünerson, riigikogu abi- esimees M. Martna, Kohtu- ja siseminis- teeriumi kõngemaid ametnikke j. t. Vä- liskülastest olid juubeliks saabunud meie naaberriigi Läti omavalitsustegelaste esi-

omavalitsused. Aktuse kõne pidas prof. J. U l u o t s, kes oma kõnes andis kujuka ülevaate meie omavalitsuste ajaloolisest arengust ja nende tähtsusest selles aren- gus. Territoriaalsed omavalitsused olid meie maa-alal juba 13. sajandil n. n. kü- lakondade või kihelkondade näol. Kihel- konnad koondusid suurematesse üksus-

tesse — maadesse või maakondadesse. Ühel või teisel kujul kohaliku omavalitsuse põhimõtte kandus edasi kuni 17. sajandini. Omavalitsuste uus areng algas 19. sajandi algul talurahva seaduste maksmapanekuga. Täielisem omavalitsuste võrk luuakse aga alles meie riigi rajamise päevil, kus omavalitsused etendasid kandvama osa. Kõneleja arvates on selge, et seni kui tahame püsida demokraatliku riigikorra juures, ei saa meie suhtuda eitavalt omavalitsustesse. Omavalitsuste korralduses võib teha ja tulebgi teha parandusi ja ümberkorraldusi, kuid nad peavad jääma, kui demokraatlik riigikorra alustoad.

Ülevaate Liidu 10. a. tegevusest andis senine Liidu peasekretär H. Avikson.

Tervitustega esinesid Kohtu- ja siseminister J. Hünerson, riigikogu abiesimees M. Martna, linnapea A. Uesson, Läti omavalitsuse tegelaste esindaja Klinklows, poliitiliste parteide esindajad ja omavalitsustegelased. Tervitustelegramme oli saabunud Soome, Poola ja Rootsi maaomavalitsuste liitudelt ning paljudelt omamaa asutustelt ja tegelastelt. Aktuse lõpusõna ütles Liidu aseesimees A. Eichenbaum, kes tänas kõiki osavõtjaid ja tervitajaid Liidu nimel. Aktus lõppes hümniga.

Õhtul kell 1/29 oli „Estonia“ punases saalis ühine koosviibimine, kus olid koos kutsutud külalisi ja omavalitsustegelasi 50 inimese ümber.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuse koosolek

12. novembril 1931. a.

Koos on 7 juhatuse liiget. Päevakorras tähtsamate küsimustena:

§ 1.

Jõgeveste vallavalitsuse vahakiri uute maksuraamatute vormi asjus.

See küsimus on Liidu juhatuse poolt kord juba otsustatud ja Jõgeveste vallavalitsuse poolt esitatud vormid küllalt vastuvõetavaks tunnistatud, kuid Jõgeveste vallavalitsus ei jäänud Liidu eelmise otsusega rahule, mispärast palub uuesti esitatud vormid läbivaatamisele võtta.

Liidu juhatuse, peale pikemaid läbirääkimisi ja arvesse võttes seda, et praegused vallavalitsuse raamatupidamise vormid pandi maksma 1. aprillil, 1928 a. ainult katseks — neist Viru- ja Saaremaal H. Aviksoni süsteem ja teistes maakondades A. Looritsa süsteem ja kuna see katse aeg juba küllalt kaua on kestnud, otsus-

tab kõik vallavalitsuse raamatupidamise vormid kaalumisele võtta ja paluda kõiki maavalitsusi, et nad koguks andmeid igaüks oma maakonna vallavalitsustelt praegu vallavalitsustes maksvate raamatupidamise viiside puuduste üle ja esitaks nad hiljemalt selle aasta lõpuks Liidu juhatusele.

Kokkutulnud puuduste ja arvustuste läbivaatamiseks otsustatakse hiljem moodustada erikomisjon, kes nad läbivaataks ja vastava kava ning ettepaneku välja töötaks Kohtu- ja siseministeeriumile esitamiseks.

Erikomisjoni moodustaks: kõigi maavalitsuste administratiiv osakondade juhatajad, kolme maavalitsuse raamatupidajad, vähemalt kaks Üleriiklise Vallasekretäride Seltsi esitajat, kusjuures üks oleks H. Aviksoni ja teine A. Looritsa süsteemi tundja ning Kohtu- ja siseministeeriumi esitaja.

Jõgeveste vallavalitsusele otsustatakse teatada, et Liidu juhatuse on otsustanud üldse kõik vallavalitsuste praegused raamatupidamise vormid kaalumisele võtta, mispärast nende palve asjus uut otsust ei tehta.

§ 2.

Võru Maavalitsuse ettepanek seisukoha võtmiseks riigi 1932/33. a. eelarves teedekapitali toetussummade vähendamise asjus.

Liidu juhatuse, arvesse võttes seda, et teedekapitali toetussummade vähendamine võib meie teede ja sildade korrashoidu tunduvalt raskendada, otsustab sellekohase märgukirjaga pöörata Teede- ja Majandusministeeriumi poole, et teedekapitali toetussumme riigi 1932/33. a. eelarves mitte ei vähendataks.

§ 3.

Tartu Maavalitsuse ettepanek seisukoha võtmiseks Ulila vallaval. palve üle katastrist väljavõtte saamiseks.

Liidu juhatuse, arvesse võttes seda, et omavalitsustele on katastri andmeid alaliselt tarvis, mitte ainult tunnistuste väljaandmise juures, vaid ka muul juhtudel, nagu me seda praeguste põllutöökoja valimiste juures võisime näha, kus oli tarvis kindlaks teha aiamaa suurus, otsustab palvega pöörata Katastriametile poole, et see saadaks väljavõtte katastri andmetest kõigile omavalitsustele.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juubeli nõukogu koosolek

19. nov. 1931. a. Tallinnas Harju maaomavalitsuse saalis.

Koos olid: 39 nõukogu liiget.

Peale nõukogu liikmete võtavad koosolekust osa Läti Maaomavalitsuste Liidu esitajad: Klinklows, Slakans, Licis, Pavlovskis ja Põllutöoministeriumi esitajad: Herodes — looma tervishoiu inspektor ja Reinart.

§ 1.

Koosoleku avamine ja juhatuse valimine.

Liidu esimees H. Lauri avab koosoleku kell 1/212 päeval ja juhib koosolejate tähelepanu sellele, et 10 aastat on möödunud sellest, kui Liidu nõukogu esimest korda kokku tuli, tervitades ühtlasi kõiki kokkukulnuid ja soovides nende tööle edu.

Koosoleku juhatajateks valitakse ühel häälel H. Lauri ja P. Männik, protokollkirjutajaks Liidu sekretär H. Taklai.

Koosoleku päevakorra juurde asudes teeb Põllutöoministeriumi esindaja Herodes ettepaneku täiendada 3-dat päevakorra punkti „ja looma marutaudi vastu võitlemise“ juure võtmisega, mille järele päevakord võetakse järgmiselt vastu:

1. Koosoleku avamine ja juhatuse valimine.
2. Liidu eelarve nomenklatuur.
3. Põllutöoministeriumi ettepanek lihahindade reguleerimise ja looma marutaudi vastu võitlemise asjus.
4. Loomaarstliku abi korraldamine.
5. Omavalitsuste 1932/33. a. eelarvete koostamise võimalused kulude kokkuhoiu seisukohalt.
6. Päevakorda tõusvad küsimused.

Väliskülaliste, Läti omavalitsustegelaste, koosolekule saabumisel tervitab neid Liidu esimees H. Lauri ja avaldab headmeelt, et meil oma töö koosolekul on au näha ka meie naaberriigi Latvia omavalitsustegelasi.

§ 2.

Liidu eelarve nomenklatuur.

Selle küsimuse kannab ette Liidu peasekretär F. Vellner, tähendades, et Liidu nõukogu koosolekul 5. mail s. a. võeti vastu sooviavaldus, millega Liidu juhatusele tehti ülesandeks väljatöötada uus üksikasjalisem Liidu eelarve nomenklatuur. Liidu juhatuse on selle töö nüüd teinud ja

esitanud Liidu eelarve uue nomenklatuuri tänasele Liidu nõukogule heakskiitmiseks.

Peale nomenklatuuri üksikasjalisema ettekande avatakse läbirääkimised, mille juures D. Uiga teeb 3 järgmist parandusettepanekut, mis hääletamise juures kõik läbikukuvad:

1. Kulude osas — peatükk I-st kustutada „peasekretär“.
2. Kulude osas — peatükk III-da all, omaval. teg. täienduskursuste juures, alajaotusena sisse võtta:
 - 1) honoraar lektoritele;
 - 2) korralduskulud;
 - 3) majanduslised kulud.
3. Täiendada kulude osa V-da peatüki juurdevõtmisega, milles oleks ettenähtud amortisatsiooni kulud.

Kuna rohkem parandusettepanekuid ei esitata, pannakse juhatuse poolt esitatud eelarve nomenklatuur terves ulatuses hääletusele, mis 22 häälega 1 hääle vastuseisemisel, Liidu nõukogu poolt vastu võetakse.

§ 3.

Põllutöoministeriumi ettepanek lihahindadega reguleerimise ja looma marutaudi vastu võitlemise asjus.

Selle küsimuse üle refereerib O. Pärilind andes ülevaate sellest, missugusesse ebaloomulikku seisukorda on meie põllumees praeguse kriisi puhul lihahindade languse tõttu sattunud. Meil tuleks lihaturu korraldamiseks tõsiseid samme astuda ja leida abinõusid sellest olukorrast pääsemiseks. Referent leiab, et meie liha pakkumine on praegu väga halvasti korraldatud ja seda just sellepärast, et liha kõigesuurem pakkumine sünnib meil peasjalikult sügiskuudel, kuna teistel kuudel meil õige vähe liha ekspordiks ette valmistatakse. Siin tuleks ühtlasem liha turule saatmine läbiviia. Loomalaatu sarnasena nagu seda praegu Tartus peetakse, kõneleja ei poolda, sest tihti lepivad lihunikud oma vahel hinna suhtes kokku ja seega kunstlikult katsuvad lihahindu alla suruda. Üheks suuremaks lihahindade allasurujaks on veel lihamuretsemise pikaajalised hanked kaitsevääle. Hangete ettevõtjad on harilikult linnades kõige suuremad ülesostjad, mispärast nad igasuguste võtetega katsuvad põllumeestele makstavat lihahinda alla suruda, mis võimaldaks neil oma ettevõtet mitte kahjudega lõpetada. Kõneleja arvates tuleks niisugused pikaajalised hanked ära lõpetada ja liha

otse lihatootjalt muretseda, nagu see praegu sünnib teravilja ostmise juures.

Igas maakonnas tuleks vastavad organisatsioonid ellu kutsuda, kes seda olukorda lahendama hakkaks. Omavalitsused, kui niisugused, ei saa seda asja oma kätte võtta, sest siis tuleks uusi määrusi välja anda ja ametnikkude arvu suurendada. Selle küsimuse igakülgne lahendamine peaks kuuluma tulevasele põllutöökajale, kes suudaks seda küsimust kõige otsustabekohasemalt lahendada. Tuleks asutada lihamüügi ühiskauplused igasse linnas, kuhu põllumehed oma lihasaadused müügil viia komisjoni peale. Sellele korraldusele võiksid ka maavalitsused teataval määral abiks olla.

Veel peatub kõneleja meie tapamajade kõrgete takside juures ja leiab, et ka need peaks vastavalt lihahindade langusele, alanema. Kuna aga lihahindade reguleerimise küsimus peaks täielikult kuuluma ellukutsutava põllutöökaja kompetentsi, siis leiab referent oma kõne lõpul, et meie maaomavalitsustel tuleks tulevikus selle küsimuse lahendamisel põllutöökajaga käsikäes töötada.

Järgmisena kõneleb selle küsimuse üle loomatervishoiu inspektor Dr. H e r o d e s, peatudes esiteks linna tapamajade takside juures, mis on kaua reguleerimata, mispärast nad võrreldes praeguste lihahindadega küllalt õiglased ei tundu. Tapamajade taksid ei tohi milgil tingimusel suuremad olla, kui tegelik kulu seda nõuab, kuid igalpool pole sellest nõudest mitte täpselt kinni peetud. Loomatervishoiu valitsus on väljaõotanud uue määruse, mis kohustab linnavalitsusi iga aasta oma tapamajade eelarveid ja taksid loomatervishoiu osakonnale kinnitamiseks saatma, mispärast kõneleja arvab, et need kõrged taksid selle tagajärjel peaksid alanema, kuna vastasel korral ei leiaks nad mitte kinnitamist.

Edasi peatub kõneleja meie liha väljaveo ja nende raskuste juures, mis eksporti takistavad. Üheks suuremaks raskuseks, mis meie lihaeksporti takistab, olevat aegajalt meie juures ilmsiks tulev marutaud. Kuna välisriigid turgusid, kuhu liha kõige soodsamatel tingimustel välja saab vedada, ainult oma jaoks tahavad hoida, siis kasutavad nad ära igasugused marutaudi juhused, mis teistes, liha eksporteerivais riikides ette tulevad, selleks, et sealt liha sissevedu takistada. Meil on marutaudi levitajateks peamiselt koerad,

vähemal määral ka kassid. Et marutaudi hädaoht väheneks, selleks tuleks meil samumisi astuda koerte üldarvu vähendamiseks, milleks võiks olla, kui muid abinõusid ei leita, koerte maksustamine.

Viimasena kõneleb selle küsimuse üle Põllutööministeeriumi esitaja R e i n a r t, kes selgitab oma ettekandes lihahindade reguleerimise seisukorda Saksamaal, eriti Slesvig-Holsteini põllutöökaja ringkonnas, kus põllutöökaja eduka tegevuse tagajärjel juba on suudetud vabaneda neist pahedest, mis meil praegu igapäevasteks nähtusteks on.

Seal on sisseseatud loomaaiad, kuhu igapäev loomi kokku ostetakse. Nende hindu noteeritakse erilise komisjoni poolt, millest ka põllutöökaja esitaja osa võtab. Maal on hinnakogumise punktid, kust keskkohata teatatakse, mispärast ülesostjatel kaovad igasugused võimalused oma äranägemise järele hinda võtta.

Et hinnad mitte kõikuvad ei oleks ja liha juurdevool ühtlasem saaks, selle eest hoolitseb agronoomiline nõuanne, kelle ülesandeks on selgitustööd teha selleks, et loomi mitte ainult sügiskuudel ei saadeta pakkumise oleks. Ka on seal oma liha kauplused sisse seatud, kust liha otse tarvitajale müüakse. See on kasulik sellepärast, et loomade eest, mis õnnetuste korral tuleksid ära tappa (nagu luumurdud), nende omanikud võiksid saada õiglase hinna, kuna meie oludes niisugused loomad poolmuidu ülesostjatele maha müüakse. Lõpuks tähendab kõneleja, et põllutöökajal, niisuguse korralduse juures nagu seda võib näha Saksamaal, on kõige otsustabekohasem lihamüügi korraldust oma kätte võtta, kuna temal on oma laialdane personaal olemas, kes teiste ülesannete kõrval suudaks ka lihamüügi korraldusele ilma erilise tasuta kaasa aidata. Eriorganisatsioonidel oleks see aga raskem, kuna neil tuleks selleks eriline ametkond üleval pidada.

Läbirääkimistel, mis referaatidele järgnesid, võetakse nõukogu liikmete poolt elavalt sõna.

J. V e s s a r t leiab, et tapamaja taksid on liiga kõrged praeguste odavate lihahindadega võrreldes, mispärast tuleks linnavalitsuste ees ettepanekutega esineda, et tapamajade taksid saaksid alandatud.

P. L e i n b o c k juhib tähelepanu sellele, et kaitsevæele lihamuretsemise pika-

ajalised hanked muudetakse lühiajalisteks ja rohkem rõhku pandaks liha kvaliteedile, kuna praegu palju alaväärtuslist liha ostetakse.

A. Einsehn leiab, et P. Leinbocki poolt avaldatud mõtted ei too põllupidajatele midagi paremust, sest meie liha pakumine on niivõrt suur, et ainult välisuru leidmine võiks siin parandust tuua.

D. Uiga arvab, et omavalitsused koos tulevase põllutöökojaga suudavad lihahindade reguleerimise küsimuse kõige paremini lahendada.

Liha tembeldamine peaks kõneleja arvates veterinaär-arstide poolt maksuta sündima, mille teostamiseks tuleks samme astuda.

Edaspidiste läbirääkimiste juures tuuakse ette kuidas Tallinnas ja teistes linnades tapamajas tuleb sea tembeldamise ja kaalumise eest maksta 3—5 kg sama sea liha hinna. Ühtlasi avaldatakse soovi, et maomavalitsused, kelle teenistuses on nüüd loomaarstid, soetaks ise liha järelevaatuse punktid, kus seda märksa odavamalt võiks toimetada, kui linna tapamajades. Selle peale aga seletatakse, et linnades muud liha müüa ei lubata, kui ainult seda, mis sama linna tapamaja tempeliga varustatud, ja et näituseks Nõmme linna tempel Tallinna kohta maksev ei ole.

Lõpuks ühineb liidu nõukogu O. Pärini seisukohtadega ja võtab nad järgmiselt vastu:

1. Esineda Linnade Liidule märgukirjaga, et linna tapamajade ja turu maksud alandaks võrdseks langenud lihahindadele.

2. Esineda kaitse-, samuti ka kohtu- ja siseministeeriumi ees märgukirjaga, et ministeeriumid oma asutustele ei muretseks liha mitte pikaajaliste hangete kaudu, vaid otse loomakasvatajatelt, nagu see sünnib praegu teravilja ja heinte ostmise juures.

3. Omavalitsustel tuleks püüda ellukutsuda ja edendada lihamüügi ühinguid, selleks ära kasutades juba tegutsevaid ühinguid ja edaspidi püüda sellel alal käsitöökäia ellukutsutava põllutöökojaga.

Marutaudi vastu võitlemise asjus ühineb Liidu nõukogu juba varem tehtud Liidu juhatuse otsusega, mis näeb ette, et maalasuvaid koeri mitte maksustada, vaid et nad saaksid nende omanikkude poolt varustatud kaela rihmaga, millel oleks peal koeraomaniku nimi. Kõik ilma rihmata koerad kuuluksid aga mahalaskmisele.

§ 4.

Loomaarstliku abi korraldamine.

Selle küsimuse üle refereerib K. R. Ruus, juhtides tähelepanu sellele, et loomaarstliku abi korraldamine maal praegusel kujul palju soovida jätab. Nimelt valitseb meil loomaarstliku abiandmise alal seisukord, kus maa- ja jaoskonna loomaarstid saavad palga osalt riigilt ja osalt maavalitsustelt, mille tulemusena loomaarstid maal on muutunud riigiametnikkudeks ja ei suuda rahuldada põllumehe-loomakasvataja nõudeid loomaarstliku abiandmise alal. Et loomaarstidest meie riigi algaastail suur puudus oli, mille tagajärjel maavalitsused neid igauks omale tahtsid saada, siis tekkis olukord, et igas maakonnas pandi maksma isesugused taksid ja palga normid. Niisugune olukord ei tohiks aga kauem kesta, kuna meil loomaarste juba küllaldaselt on. Pealegi on need taksid mõnes maakonnas liiga kõrged, mispärast nad hädavajaliselt uuesti normeerimist vajavad. Uued ühtlustatud taksid ja maavalitsuste poolt juurdemaksetav palga osa, peaks ühtlane olema kõigis maakondades. Ühtlasi pooldab referent mõtet, et maa- ja jaoskonna loomaarstid tuleksid omavalitsuse ametnikkudeks muuta nii, nagu seda on praegu teravilja jaoskonna arstid.

Läbirääkimistel selle küsimuse kohta võetakse eriti valdade esindajate poolt elavalt sõna. Tuuakse ette isegi kummalisi nähteid mõne jaoskonna loomaarsti omapärasest tegevusest, kes unustanud oma tööriistad haige looma kehasse, kuna mõni ei tundvat loomade haigusi.

E. Laanberg leiab, et loomaarstidele antud krundid on ülearused, kuna nad need harilikult välja rendivad ja ise neid kunagi ei hari. Pealegi ei söida nad abitarvitaja juurde kunagi oma söiduriistaga, vaid peab alati oma hobusega nendele järele sõitma.

P. Leinbock pooldab referendi poolt esile toodud põhimõtteid, et praegused loomaarstide taksid on liiga kallid, mispärast neid tuleb ühtlustada ja vähendada.

J. Vessart leiab, et mitmed loomaarstid on liiga hooletud sellepärast, et nad riigilt võrdlemisi rahuldava palga saavad, 110 kr. kuus, kusjuures neil otsekoheks kohustuseks on ainult looma külgehakkavate haiguste vastu võidelda. Jaoskonna loomaarstide suhtes tuleks sarnane kor-

raldus maksma panna, nagu tervishoiu jaoskonna arstidelgi, millega kaoksid praegused rahulolematused. Kõneleja ei poolda üldse tasunormide väljatöötamist, vaid tuleks ainult nende vahekorrad selgitada. Neidsamu mõtteid pooldab ka J. M a r k s o n.

K. P a j o s arvab, et meie ei saa nõuda loomaarstide omavalitsusteenijateks muutmist, sest välisriigid nõuavad meie liha väljaveo juures riikliku loomaarsti tunnistust. Pooldab ühtlaste takside väljatöötamist, kus juures see tuleks jätta Liidu juhatause, referendi ja mõne loomateravishoiu valitsuse esindaja hooleks.

Selle küsimuse juures peatub veel loomateravishoiu inspektor H e r o d e s, kes ka tähelepanu sellele juhib, et meie ei või loomaarste omavalitsusteenijateks teha, sest sellega rikuksime meie oma liha ekspordi ära, kuna välisriigid lasevad ainult seda liha sisse vedada, mis on varustatud riikliku loomaarsti tunnistusega. Ühtlasi tähendab ka, et loomateravishoiu osakonnal on kindel tahe tulevikus rohkem loomaarstide tegevuse järele valvata, mispärast arvab, et ka rahulolematused nende vastu peaksid vähenema.

Peale läbirääkimisi võetakse vastu järgmised referendi põhimõtted:

1. Loomaarstliku abi korraldamine praegusel kujul ei ole vastuvõetav.

2. Liidu juhatusel tuleks astuda lähemasse kontakti Põllutöoministeeriumi loomateravishoiu valitsusega ja ministeeriumi juhiga ning katsuda leida ühine seisukoht loomaarstliku abi korraldamiseks, sarnaselt, et maal asuvate loomaarstide ja omavalitsuste vahekorrad selgitaks ja nii korraldataks, nagu see on maksev praegu tervishoiu jaoskonna arstide juures.

§ 5.

Omavalitsuste 1932/33. a. eelarvete koostamise võimalused kulude kokkuhoiu seisukohalt.

Selle küsimuse üle pidi refereerima P. Männik, kuid, et referenti kohal ei ole, jääb referaat pidamata.

Selle küsimuse juures juhib Liidu esimees H. Lauri tähelepanu sellele, et omavalitsused oma 1932/33. a. eelarvete koostamise juures võtaks arvesse praegust majanduslikult rasket aega, kus tulud korralikult ei laeku ja koostaks oma eelarvete kulude osa võimalikult tagasihoidlikult, vähendades igasuguseid kulusid minimumini.

Et aeg hiline, kuna kell 4 algab juubeli pidulik aktus „Estonias“, siis läbirääkimistel all sõna ei võeta, mispärast koosoleku juhataja lõpetab koosoleku kell 3 p. l.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 46. Lisakinnisvara maksu kohta.

Uue kinnisvarademaksu seaduse maksamahakamisega 1931 a. langes hulk kinnisvarasi maksu alt välja (mille maks alla 1 krooni).

Palume selgitada, kas kuuluvad need üksused maksustamisele valla hääks võetava lisakinnisvarademaksuga, kuna lisakinnisvara maksu võtmise alust muudetud ei ole. Kui ei kuulu, siis mis alusel? *L. vallaavalitsus.*

Vastus: Vallaomavalitsuste heaks võetav liikumata varanduste maks (valla- ja omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutine seadus, osa 7-a RT 83/84 — 1924) on iseseisev vallaomavalitsuse maks, seepärast tuleb küsimusele vastata jaatavalt.

Küsimus Nr. 47. Perekonnaregistrisse sissekandmise kohta.

Perekonnaregistris on ühele ja samale isikule eksiteel avatud kaks lehekülge — ligi aastase vahega — esimene kord abiellumisel ja teine

kord esimese lapse sünni puhul — just nimelt isale. Palun juhatust, kuidas seda viga parandada?

J. P.

Vastus: Teine eksikombel avatud lehekülge perekonnaregistris tuleb sulgeda sellekohase märkusega, näit.: „Suletud, kui eksikombel teistkordselt avatud. Vaata lehekülge...“

Küsimus Nr. 48. Sünniregistrisse sissekandmise kohta.

Sünni registreerimisel tuleb täita järgmist, näit.: *Ema:* Palkoja Adele-Margarethe, valla-lapsepõlvna Immertreu; kuid ainukene joonevahe sellise pika nime rodu kirjutamiseks on lühike — näiteks ei mahu ära ema vallaspõlve nimi — kas võib seda ka kahe joone vahele, peale kirjutada?

J. P.

Vastus: Tuleb talitada Siseministri poolt Perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnõu (R. T. nr. 48 — 1926) § 12 esimese lõike järgi.

Vastutav toimetaja: F. Wellner. Väljaandja: Eesti Maomavalitsuste Liit.